

УДК [027.7]:004.77

ВАЛЕНТИНА БІЛОУС

НАТАЛІЯ ЛАЗАРЕНКО

АЛЛА КОЛОМІЄЦЬ

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

УНІВЕРСИТЕТСЬКА НАУКА У МІЖНАРОДНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

Відображено інноваційні форми діяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, питання розвитку вищого навчального закладу в цифровому медіапросторі. Показано активізацію діяльності науково-педагогічних працівників університету до реалій цифрового простору. Акцентовано увагу на досвіді роботи університетської бібліотеки, як активного партнера на стадіях життєвого циклу наукових досліджень вчених університету. Відмічено роль бібліотеки у процесах збільшення представництва університетської спільноти в глобальному просторі наукових комунікацій, впровадженні наукометричних методів.

***Ключові слова:** інновації в університеті, електронні ресурси, електронна бібліотека, інформаційні комунікації, соціальні мережі, цифровий простір, наукометричні методи, бібліометрика, бібліотека Вінницького педуніверситету*

Актуальність дослідження. Нові освітні стандарти визначають перехід на компетентнісну парадигму діяльності вищого навчального закладу, що ставить високі вимоги перед сучасним вищим навчальним закладом, вимагає відповідності міжнародним стандартам та впровадження якісних змін у всі сфери її діяльності. Одним із національних імперативів України є необхідність збільшення рівня

присутності науки держави у глобальному науково-інформаційному просторі та підвищення рівня її впливовості у світі. Адаптація навчальних закладів до цифрового медіасередовища стає необхідністю, яку потрібно якісно і оперативно реалізувати, керуючись не лише технологічною та економічною доцільністю, але і соціальною значимістю освітянської сфери діяльності в умовах розширення інформаційного простору.

Стрімкий розвиток та глобалізація інформаційно-комунікаційних технологій, трансформація вищої освіти зумовлюють необхідність зміщення акцентів у функціонуванні університетської книгозбірні, ставлять високі вимоги перед бібліотекою, як однією із інфраструктурних інформаційно-комунікаційних складових. Сьогодні актуальним є питання збільшення внеску бібліотек вищої школи у розвиток інституціональних місій і цілей, впровадження нового спектра послуг, спрямованих на підтримку фахової комунікації, моніторинг, аналіз та інтеграцію результатів досліджень до світового наукового простору формування позитивного іміджу установи у країні та світі [9, с.15].

Мета статті – показати активізацію діяльності щодо адаптації науково-педагогічних працівників університету до реалій цифрового простору, зокрема, відмітити новизну та роль бібліотеки у процесах збільшення представництва університетської спільноти в глобальному просторі наукових комунікацій.

Аналіз досліджень. Адаптації університетської науки у міжнародний інформаційний простір та ролі бібліотеки щодо вирішення цього питання присвячено чимало робіт, дана тема активно розглядається на наукових конференціях, семінарах, круглих столах, висвітлюється на сторінках фахових видань. Особливого значення для осмислення важливості інформаційно-аналітичного моніторингу та бібліометричного аналізу документальних комунікацій, питання відображення наукових публікацій в структурі сучасних інформаційних комунікацій набувають дослідження зарубіжних та вітчизняних вчених. Окремі аспекти з даної проблематики розглядали Колесникова Т., Головаха С., Назаровець С., Бондаренко Т., Бруй О., Матвеева О., Соколова І., Шрайберг Я., Ярошенко Т. та багато інших. Вітчизняні вчені-бібліотечознавці [4] у своїх дослідженнях доводять необхідність впровадження у бібліотеках ВНЗ України нових цифрових послуг із супроводження університетської науки.

Виклад основного матеріалу. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського відзначається своїми науковими здобутками та потужним науково-педагогічним потенціалом. Ефективно працюють наукові школи, які започатковані корифеями національної науки, щорічно захищаються докторські і кандидатські дисертації, публікуються монографії та наукові статті, зареєстровані і виходять фахові збірники наукових праць. Щорічно на базі університету проводяться міжнародні конгреси, наукові конференції та семінари.

Впроваджуючи в роботу нові форми і методи, поєднуючи традиційні та електронні ресурси, індивідуальні та корпоративні методи роботи, університетська бібліотека здійснила масштабне коло завдань з інформаційного забезпечення наукових працівників, провела цикл заходів, спрямованих на допомогу науково-дослідній діяльності університету. Питання забезпечення вчених необхідними потужними вітчизняними та світовими інформаційними ресурсами, інтеграції наукових публікацій та збільшення рівня представництва університетської науки у міжнародному інформаційний просторі становить стратегічно важливий напрям діяльності бібліотеки вищого навчального закладу.

Надаючи інформаційну підтримку навчальній, науковій та виховній діяльності бібліотека прагне бути активним партнером на всіх стадіях життєвого циклу наукових досліджень вчених ВНЗ [3].

Активне зростання затребуваності бібліотеки як інформаційного посередника між користувачем та безмежним світом інформації обумовлено багатьма факторами, серед яких можна виділити наступні: розвиток інтеграційних процесів національної освіти у європейське і світове освітнє товариство; запобігання інформаційній ізолюваності учених та прискорення їх інтеграції до світової наукової спільноти. Бібліотеки швидкими кроками просуваються до того, щоб рівень наданих нею послуг відповідав європейським стандартам, активно розвивають новий напрям діяльності, беруть на себе відповідальність за поширення результатів наукових досліджень учених інституцій, адаптують університетську науку у світовий інформаційний простір. Якісні зміни, які на часі відбуваються у бібліотечно-інформаційному середовищі, характеризуються загальними тенденціями, пов'язаними з: широким розповсюдженням електронних ресурсів; впровадженням та розвитком нових інформаційних технологій, які забезпечують процеси створення електронних ресурсів, цифрового збереження та доступу до бібліографічної, текстової, візуальної та іншої інформації; тенденцією збільшення віддалених користувачів; підвищенням вимог до послуг, які надаються бібліотеками та потреб персоналу у постійному оновленні фахових знань для забезпечення професійного рівня обслуговування користувачів [7].

У сучасних умовах інформатизації суспільства та масової інтеграції в мережу Інтернет освітянські бібліотеки широко застосовують інформаційно-комунікаційні технології і докладають певних зусиль для забезпечення користувачам вільного та оперативного доступу до ресурсів [10, с. 39]. Акценти університетської бібліотеки спрямовуються на формування електронних ресурсів, популяризацію ідей відкритого доступу, побудову загальнодоступних архівів наукової інформації, підвищення вебметричного рейтингу університету. Робота бібліотеки щодо інформаційного забезпечення наукових досліджень університету направлена на формування відкритого інформаційного простору, можливість доступу до інформації на різних типах носіїв та їх комплексне поєднання, сприяє створенню гнучкої інфраструктури інформаційного забезпечення та успішному задоволенню інформаційних потреб та запитів користувачів, розширенню спектра послуг бібліотеки. Це супроводжується впровадженням нових сервісів, які найбільш затребувані користувачами у ході наукових досліджень.

У бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського започатковано комплекс електронних послуг, спрямованих на забезпечення інформаційних потреб наукових співробітників, аспірантів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів, впроваджуються нові цифрові послуги із супроводу університетської науки: організація інституційних репозитаріїв; бібліотечне видавництво; інтеграція наукових публікацій до міжнародного наукового інфопростору; вимірювання впливу та видимості результатів наукових досліджень ВНЗ.

З метою повноцінного забезпечення фахових потреб студентів та наукових працівників освітянської галузі здійснюється доступ до всіх бібліотечно-інформаційних ресурсів як власного виробництва, так і придбаних, бібліотека застосовує сучасні досягнення в галузі інформаційних, комунікаційних і мультимедійних технологій, активно впроваджує їх в бібліотечні процеси. Велика увага акцентується на напрямках наукової комунікації в електронному середовищі, що базується на феномені «відкритого контенту». Тенденцією просування бібліотеки у цифровому середовищі є створення цифрових колекцій, формування

контент-стратегії бібліотеки [6, с.9]. Створення та використання якісного контенту є одним із важливих аспектів діяльності бібліотеки. Інноваційні перетворення у змісті, формах та методах діяльності бібліотеки впливають на покращення навчально-виховного процесу та наукової діяльності навчального закладу, приносять помітні соціально значимі результати [2].

Одним з ефективних шляхів підвищення міжнародного рейтингу університету (науковців) є розміщення наукового доробку вчених та молодих науковців в Інституційному репозитарії, який є джерелом забезпечення вільного доступу до публікацій наукових працівників університету. Інституційний депозитарій надає вільний доступ до повних (або поданих в скороченні) електронних документів з фондів електронних видань бібліотеки. Інституційний репозитарій університету формується виключно на базі відкритого програмного забезпечення Dspace, що дозволяє збирати, зберігати і поширювати контент. За своєю суттю Dspace – це електронна бібліотека, перевагою якого відкрита ліцензія, кросплатформенність та повнотекстовий пошук.

Вагомим джерелом інформації в сучасному інформаційному просторі виступає сайт власне бібліотеки, який є інтерактивним інструментом з надання інформаційних послуг користувачам, багатофункціональним інструментом для просування електронних ресурсів, організації доступу до них, наданні різних продуктів та послуг. Основними серед них є: інформаційно-бібліографічний сервіс «Віртуальна довідка»; «Джерела наукової інформації», «Наукові реферативні огляди». Структуру розділу «Сайти для науковців» обладнано меню навігації: наукометрія; відкритий доступ (Інституційні репозитарії); спеціальні архіви дисертацій та авторефератів; інтелектуальна власність; портали наукової періодики; перевірка на плагіат. У свою чергу, на допомогу науковцям на сайті бібліотеки розміщено презентацію версію у вигляді google-презентації «Індекс цитування. Імпакт-фактор. Наукометричні БД. Міжнародний науковий рейтинг ВНЗ та шляхи його підвищення». Огляд включає розділи: наукометричні показники; рейтинги; наукометричні бази даних; міжнародний науковий рейтинг та шляхи його підвищення [1].

Продовжується участь у зведеному ІРБІС-каталозі «Бібліотеки України». На сайті ресурсу (www.e-catalog.name) сформовано коротку довідку з правил формування пошукових запитів, та вибору форматів відображення знайдених результатів.

Рівень комфортності доступу до інформації, незалежно від її формату, виступає важливим показником діяльності бібліотеки і однією з умов успіху впровадження інноваційних освітніх технологій в університеті: функціонують дві електронні зали на 80 ПК, діє безкоштовна зона Wi-Fi. Інтернет-простір розширено за рахунок використання хмарних технологій, зокрема Google+. Використання у роботі web-технологій надає користувачам різнопланову інформацію на основі бази даних електронного каталогу (БД ЕК), активно пропагуються фонди за допомогою віртуальних сервісів.

Здійснюються заходи щодо поліпшення забезпечення доступу до національних і міжнародних електронних ресурсів навчальної та наукової інформації, запроваджуються нові інноваційні послуги. Бібліотека організовує та здійснює інформування про індивідуальні та групові безоплатні тестові доступи до комерційних електронних ресурсів, у т. ч. до повнотекстових електронних наукових журналів. Періодично організовується тестовий доступ до EBSCOhost), що надає можливість забезпечувати пошук повнотекстових, рецензованих статей наукових журналів, довідників та інших публікацій з різних наукових дисциплін іноземною мовою.

Підвищення рейтингу університету спонукає до зміни принципів підходів у висвітленні результатів наукових досліджень, адже саме через публікації наукові розробки та дослідження можуть стати відомими у світі, зацікавити світову наукову спільноту, відкрити шлях до отримання грантів.

Сьогодні науковець усвідомлює, що наукові публікації є не тільки формальною вимогою для отримання наукових ступенів та вчених звань, а базовим показником, що відображає наукову діяльність кожного науково-педагогічного працівника. Наукові публікації мають бути помітними, а отже цитованими. А для цього важливими є якості публікації, актуальність тематики, а також рейтинг видання, в якому вона надрукована. Тому найпростішим шляхом є розміщення наукових публікацій у міжнародних авторитетних виданнях, що входять до наукометричних баз. Підвищення якості наукових публікацій та відображення їх у міжнародних наукометричних БД – вимога часу. Серйозні вимоги до фахових видань відповідно до Могиллянського протоколу. Редакційна політика спрямована на підвищення авторитетності фахових збірників, піднесення їх рівня до відповідних наукових світових стандартів. А це, насамперед, академічна чесність авторів публікацій, залучення до рецензування широкого кола фахових рецензентів не лише України, але і зарубіжних.

Час вимагає від наукових працівників не лише друкованих видань, а відображення своїх публікацій у відкритому просторі, доступність та цитованість наукових публікацій, впровадження досліджень та використання цих досліджень, про що свідчить індекс цитування публікацій. На формування наукового рейтингу вченого впливає: загальна кількість публікацій; індекс цитування праць; індекс Гірше; імпакт-фактор журналу, в якому роботи опубліковані; кількість отриманих грантів, стипендій, премій; участь у міжнародній співпраці; участь у редколегіях наукових журналів; вебметричний рейтинг.

Дуже важливо, щоб видання було помітним і популярним серед науковців. Для цього у планах університету створення сайтів кожного наукового збірника, оптимізація розміщення на сайті інформації про публікації таким чином, щоб вони стали легкодоступними для пошукових систем Інтернету та могли бути прочитані, а, отже, і процитовані широким колом як українських, так і зарубіжних науковців. Першочергове завдання вбачаємо в тому, щоб фахові збірники увійшли до якомога ширшого кола реферативних та наукометричних баз наукової літератури, а у перспективі – до бази Scopus.

Необхідно активізувати наукові зв'язки та залучити до рецензування наукових статей вчених з країн далекого зарубіжжя. Широка географія рецензентів наукових видань є не лише умовою забезпечення високої якості публікацій. Такі зв'язки сприятимуть налагодженню міжнародної наукової співпраці з перспективою спільних наукових досліджень на грантовій основі та забезпечать нашому університету гідне місце у світовому співтоваристві.

Бібліотека Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, надаючи інформаційну підтримку навчальній, науковій та виховній діяльності, прагне бути активним партнером на всіх стадіях життєвого циклу наукових досліджень вчених університету.

На черговому засіданні вченої ради було піднято питання актуалізації оприлюднення результатів науково-дослідної роботи викладачів університету. Ухвалою Вченої ради на бібліотеку покладено завдання: організувати спеціальні тренінги, семінари за участю провідних спеціалістів, інформувати науковців університету з питань міжнародної наукометрії з метою підвищення рейтингу викладачів через електронні ресурси індексування. Бібліотека взяла на себе відповідальність за поширення результатів наукових досліджень вчених

університету у світовому інфопросторі. Перебудовуючи власну діяльність на максимальний розвиток сервісів із підтримки наукових публікацій, освітянська книгозбірня надає допомогу з інтегрування публікацій у світові БД, інформує про умови публікацій, про систему наукометричних показників тощо.

Для наукових працівників університету спільно зі студентським науковим товариством для усіх інститутів, факультетів університету проведено міні семінари-тренінги з базових питань інформетрії, зокрема бібліометрії. Створення та підтримка в активному стані наукових профілів в онлайн мережі – запорука зростання наукової впливовості.

Працівники бібліотеки проводять індивідуальні та групові заняття з інформаційної культури та надають консультації з культури публікацій (оформлення наукових статей, списків літератури), консультації щодо реєстрації та практично допомагають зареєструватися у наукометричних БД (Googl Scholar, Scopus) та міжнародній наукометричній БД даних «Index Copernicus», створити профіль вченого, профіль установи та наукового фахового видання у «Бібліометриці української науки», надсилають списки щодо активізації авторських профілів та їх корегування, створюють відео ролики, презентації з бібліографічної культури, бібліометрики, знайомлять вчених університету з особливостями інтеграційних процесів з метою покращення розвитку публікаційної активності та цитування наукових публікацій. Бібліотека сприяє підвищенню рейтингу вищого навчального закладу та формуванню бренду вченого.

Публікаційна політика університету орієнтована на: публікації в індексованих наукових журналах; публікації в електронних наукових журналах (науко метричних БД); публікації в Інституційному репозитарії; реєстрація Інституційного депозитарію в OPEN DOAR або ROAR; реєстрація в ORCID (установи та науковці) в DOAJ (наукові збірники).

Висновок. Підвищення якості наукових публікацій та відображення їх у міжнародних наукометричних БД, ефективність висвітлення результатів наукових пошуків – вимога сьогодення. Науковці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського значно активізували роботу щодо відображення своєї діяльності у наукометричних БД та зареєструвалися в інформаційно-аналітичній системі («Бібліометрика української науки» в середовищі Google Академія), що містить інформацію про публікаційну активність і цитованість їхніх праць, активно публікуються в наукометричній БД Scopus.

На перспективу концепція діяльності бібліотеки ВНЗ вбачається у напрямі інформаційно-аналітичного моніторингу та бібліометричного аналізу системи документальних комунікацій університету, створення передумов для представлення науковців у міжнародних реферативних базах і пошукових системах (Scopus, Web of Science, Google Scholar та ін.), сприяння впровадженню наукових періодичних видань до міжнародних баз даних тощо [8, с. 24].

Список використаних джерел

1. Білоус В. С. Адаптація бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського до реалій цифрового простору / В.С. Білоус // Бібліотека університету на новому етапі розвитку соціальних комунікацій: Міжнародна науково-практична конференція, 1-2 грудня 2016 р., Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна. – С. 13-18.
2. Головаха С. Наукова бібліотека в соціальних мережах / Сергій Головаха // Бібліотечний вісник. – 2012. – № 3. – С.29-32.
3. Колесникова Т. Бібліотека ВНЗ: відповідальність за поширення результатів наукових досліджень / Тетяна Колесникова // Вища школа. – 2014. – № 4 (118). –

- С. 7–26. – Режим доступу: <http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/handle/123456789/2416> (дата звернення 30.06.2015).
4. Колесникова Т. О. Цифрові сервіси бібліотек ВНЗ із забезпечення розвитку науки / Т. О. Колесникова // Бібліотеки ВНЗ України у процесі імплементації Закону «Про вищу освіту» та інформатизації суспільства : матер. Всеукр. наук.-практ. конф., Ів.-Франківськ, 16-19 червня 2015 р. – Івано-Франківськ : НТБ ІФНТУНГ, 2015. – С. 147–160. – Режим доступу: <http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/handle/123456789/3907>. (дата звернення 30.06.2015)].
 5. Колесникова Т. О. Університетська наука: бібліометричні дослідження [Електронний ресурс] / Т. О. Колесникова, О. В. Матвєєва // Сучасні проблеми діяльності бібліотек в умовах інформаційного суспільства : матеріали міжнар. наук.-практ. конференції, 10-11 вересня 2015 р., Львів. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015.
 6. Мар'їна О. Контент-стратегія бібліотек у цифровому середовищі / Олена Мар'їна // Бібліотечний вісник. – 2016. – № 4. – С.8-12.
 7. Міжнародна наукова конференція "Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору". – Режим доступу: <http://www.nauka-online.org/content/mizhnarodna-naukova-konferenciya-biblioteka-nauka-komunikaciya-formuvannya-nacionalnogo>
 8. Назаровець М. Служба інформаційного моніторингу як структурний підрозділ сучасної академічної бібліотеки / М. Назаровець // Вісник Книжкової палати. – 2016. – № 8. – С.24-26.
 9. Сербін О. Аспекти формування та вдосконалення сучасної бібліотечної освіти / О.Сербін, Т. Ярошенко // Вісник Книжкової палати. – 2016. – № 8. – С. 12-15.
 10. Хемчян І. Освітнянські бібліотеки України в соціальних мережах / І. Хемчян, Н. Соколовська // Вісник Книжкової палати. – 2015. – № 8. – С.39-4.

Стаття надійшла до редакції 14.02.2017 р.

БЕЛОУС В., ЛАЗАРЕНКО Н., КОЛОМИЕЦ А.

Винницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
Україна

**УНИВЕРСИТЕТСКАЯ НАУКА В МЕЖДУНАРОДНОМ ИНФОРМАЦИОННОМ
ПРОСТРАНСТВЕ**

Статья отражает инновационные формы деятельности Винницкого государственного педагогического университета имени Михаила Коцюбинского, вопросы развития высшего учебного заведения в цифровом медиaprостранстве. Показана активизация деятельности научно-педагогических работников университета в реалиях цифрового пространства. Акцентировано внимание на опыте работы университетской библиотеки как активного партнера на стадиях жизненного цикла научных исследований ученых университета. Отмечена роль библиотеки в процессах увеличения представительства университетского сообщества в глобальном пространстве научных коммуникаций, внедрении наукометрических методов.

Ключевые слова: инновации в университете, электронные ресурсы, электронная библиотека, информационные коммуникации, социальные сети, цифровое пространство, наукометрические методы, библиометрика, библиотека Винницкого педуниверситета

BILOUS V., LAZARENKO N., KOLOMIETS A.

Vinnitsia State M. Kotsiubynskiy Pedagogical University, Ukraine

UNIVERSITY SCIENCE IN THE INTERNATIONAL INFORMATION SPACE

The article reflects the innovative forms of activity of the Vinnitsia State Mikhailo Kotsiubynskiy Pedagogical University, the question of a higher education institution in the digital

media space. Displaying revitalization of scientific and pedagogical workers in the digital space. The attention is focused on the experience of the University Library, as an active partner in the life cycle of research scientists of the University. The novelty and the role of libraries are noted in the process of increasing the representation of the university community in the global space of scientific communication, the introduction of scientometric methods in university and library.

Keywords: *innovation in the university, electronic resources, electronic library, information communication, social networking, digital space, scientometric methods, bibliometrics, library of Vinnitsa Pedagogical University*